

Consultatiesessie Landelijk Netwerk Taal | 16 mei 2019 | Congrescentrum Domstad

Er zijn in groepen 4 bouwstenen besproken:

- Bouwsteen 2.1: Een leven lang taal en taalgebruik ontwikkelen
- Bouwsteen 3.1 Meertaligheid: de ontwikkeling van taal- en cultuurbewustzijn
- Bouwsteen 5.1 Doelgerichte communicatie
- Bouwsteen 6.1 Kritisch (digitale) informatie verwerken

Bouwsteen 2.1: Een leven lang taal en taalgebruik ontwikkelen

Deelnemers: 5 taalspecialisten

Nabranders bij onderlegger rijke teksten

- In de tekst gaat het om schriftelijke mondelinge en digitale teksten. De voorbeelden zijn schriftelijk. Benoem dat en ga ook na of er mondelinge teksten zijn.

Grote opdracht 2 in relatie tot de bouwstenen

- Er wordt hier genoemd dat realistische taal(leer)doelen stellen een van de doelen is maar die wordt nergens in de bouwstenen uitgewerkt.
- In de grote opdracht is ook bewustwording van ontwikkeling (ik ben een beetje gegroeid) ook beschreven. Moet dat dan ook niet worden uitgewerkt in de bouwstenen van kennis en vaardigheden. Zit die bijv. in het vierde bullet van po onderbouw?

Fase 1: po onderbouw

- Introductie:
 - Taalgevoel ontwikkelen: ontwikkel je je taalgevoel? Is taalbewustzijn ontwikkelen niet beter? Taalgevoel ontwikkelen is voor bijv. TOS-sers onmogelijk. Liever taalbewustzijn dus.
 - Haal (vooral mondeling) weg. Je kunt prima met beelden, tekens, letters werken bij de kleuters, en in groep 3 en 4 met teksten.
- Bullets kennis en vaardigheden
 - Eerste bullet:
 - Spelenderwijs wordt hier heel goed opgevoerd, ook voor groep 3 en 4 is dit essentieel dus laten staan.
 - Haal (vooral mondeling) weg.
 - Tweede bullet:
 - Heel belangrijk dat we vanaf kleuters hieraan werken omdat het essentieel is voor de taalontwikkeling en afstemming later.
 - Past accent hier bij de po onderbouw? Accent gaat te ver.
 - Voorbeeld van Pak dit/Strik mijn veter als kleuter of Wil je dit pakken. Is een beter voorbeeld dan de grapjes. De juf corrigeert dat altijd dus heel herkenbaar.
 - Vierde bullet:
 - Heel mooi geformuleerd (enerzijds breed dus geen vast afvinklijstjes, anderzijds elementen samen, taal en taalgebruik). Hulp vragen is pas de stap er na zoals nu in po bovenbouw.
 - Vijfde bullet:
 - Zorg voor een aanbeveling dat er een basis metataal-woordenlijst wordt ontwikkeld zodat we een gemeenschappelijke taal ontwikkelen ongeacht methode.

Fase 2: po bovenbouw

- Introductie
 - Waarom hier ook niet spelenderwijs toegevoegd net als in po onderbouw, en wellicht ook bij eerste bullet icm bewust worden en idem voor vo onderbouw
- Bullets kennis en vaardigheden
 - Derde bullet

- Analyseren en herkennen is een ding maar ze moeten het dan ook leren toepassen. Ift de tweede bullet (keuzes maken) is de derde bullet veel passiever geformuleerd.
- Vierde bullet:
 - Ook hier strategieën niet allen ontdekken. Voorkeuren kennen is ook nog wat vaag geformuleerd. Onderzoek laat zien dat strategieën hanteren geen doel op zich moet worden maar dat leerlingen moeten leren om 'strategisch' te worden: zelf actief beslissingen nemen om ze grip krijgen op een tekst (bijv bij lezen). Dus: leerlingen leren waarom en hoe strategieën toegepast moeten worden en ze leren om op het juiste moment het juiste middel / de juiste strategie te gebruiken om over een probleem of moeilijkheid te komen.
- Vijfde bullet:
 - Bij po bovenbouw geïntroduceerd en dat is goed zo. Voor groep 4 zou hulp op taalgebruik vragen wellicht kunnen maar voor veel te hoog gegrepen.

Bouwsteen 3.1 Meertaligheid: de ontwikkeling van taal- en cultuurbewustzijn

Deelnemers: 9 taalspecialisten

Algemeen

- Vraag: wat de betekenis is van het Standaard Nederlands. Antwoord: de taal die officieel wordt gesproken (instanties e.d.) en waarvan de regels door de Nederlandse Taalunie worden vastgesteld. Het begrip zou in de begrippenlijst moeten komen.
- De GO bij deze bouwsteen is vrij lang. Kan die wat compacter? Niet alle talen hoeven bijvoorbeeld genoemd te worden: er staat veel opsommingen in de GO. Voorstel van aanwezigen: Alle talen die genoemd worden eruit halen en vervangen door: *Alle in Nederland voorkomende talen en dialecten of: Er worden afwisselend en soms door elkaar verscheidene talen en taalvariëteiten gebruikt.*
- De formulering *Rijke teksten* vervangen door *Rijk taalaanbod in de hele curriculumbeschrijving*. Tijdje over gesproken dat het om een rijk taalaanbod moet gaan, en deelnemers vragen zich af waarom we het Engels volgen. De definitie 'tekst' staat in de begrippenlijst, maar deelnemers vragen zich af of iemand daarnaar zal kijken omdat iedereen denkt te weten wat 'tekst' is en dan dus denkt aan schriftelijk.

Complexiteitsopbouw

- Van dichtbij naar veraf - iedereen beaamt dat de ontwikkeling zo gaat en zal moeten gaan. Maar vraag daarbij is wel: Hoe zit het dan met bijvoorbeeld het Engelse Early Bird programma?
- Van eenvoudig naar complex - Kan van DAT naar CAT hier ook bij genoemd worden? Omdat die ontwikkeling voor anderstalige anders verloopt. Lucienne geeft aan dat dat van een andere orde is, maar zal bekijken of die (toch andere) ontwikkeling ergens een plek kan krijgen. Maar: curriculum is voor alle kinderen, dus de vraag is of dat kan.
- Van beweren naar gefundeerd motiveren - Deze is een beetje van een andere orde. De meeste deelnemers vinden het mooi en passend, maar wel een gesprek of het hier specifiek bij hoort. Dat leren ze toch in andere bouwstenen (argumenteren, oordeel geven etc.).

Fase 1: onderbouw po

- Eerste bullet:
 - Verschillende talen en taalvariëteiten. Moeite met de formulering. De zin is complex. Graag reconstructie van deze zin (nu lijkt het alsof ze talen en taalvariëteiten leren omdat 'onderscheiden' en 'voorkomen' zo achterin de zin staan.)
- Tweede bullet:
 - Deelnemers vinden 'bepaalde situaties' vaag. Nieuwe formulering: Dat op school het Standaardnederlands aangeleerd wordt en dat dit de gemeenschappelijke taal op school en in Nederland is.' In deze fase ook al 'wanneer het passend is' .
- Derde bullet:
 - Hierbij zien de deelnemers leerkrachten al allerlei liedjes zingen in veel talen, maar niet de éigen talen van de kinderen Toevoegen dus het woord 'eigen.' Iets als: 'Gebruikmakend van hun eigen talen.' En kijk naar het voorbeeld: werkt dat niet te beperkend.
- Vierde bullet:
 - Het vergelijken van de talen: De toon is nog lastig hier, weghalen, en vanaf 'zoals' zin weglaten.
- Vijfde bullet:
 - Dit lijkt een samenvatting van alle punten hierboven. Als je aan die zaken werkt, dan vloeit dit eruit voort. Discussie: sommige deelnemers vinden dat je er mee zou kunnen starten, anderen vinden deze plek juist mooi. Eventueel toevoegen aan 1, maar dat vindt men toch geen goed idee want wel essentieel.

Fase 2: bovenbouw po

- Derde bullet:
 - ook eigen talen toevoegen (net als fase 1). Werkt het voorbeeld niet te beperkend? Liever links naar digitale voorbeelden geven.
 - Hier dan wel toon toevoegen (staat er al)
- Vijfde bullet:
 - Mooi, maar weer een straattaal voorbeeld. Te vaak straattaal.
- Zesde bullet:
 - voorbeeld weglaten en mocht er wel voorbeeld nodig zijn, geen straattaal.
- Zevende bullet:
 - Mooi die eigen talen/ taalvariëteiten die een ondersteunende rol spelen.

Bouwsteen 5.1 Doelgerichte communicatie

Deelnemers: 8 taalspecialisten

Zijn er bij de bouwstenen kennis en vaardigheden die u zou willen toevoegen, aanscherpen of schrappen?

We missen:

- Spelling staat bij voorwaardelijke vaardigheden, zou het niet ook bij 'leerlingen leren' moeten, omdat het ook bij communicatie hoort? Er wordt opgemerkt dat het voldoende is bij de voorwaardelijke vaardigheden.
- Po onderbouw, 3e bullet: bij drieslag amuseren, informeren, overtuigen zou zeker ook conceptualiseren moeten! Dus gezamenlijke kennisconstructie (dan is het dus ook geen drieslag meer).
- Passende strategieën begrijpend lezen toepassen staat nu bij VO maar horen eerder. Strategieën niet pas in VO toepassen. Ook vanaf aanleren meteen toepassen, en zeker niet eerst 'droog' aanleren.
- Woord '(taal)register' opnemen in de begrippenlijst.
- Er staat niet specifiek genoeg in: ik ben op zoek naar informatie, hoe kom ik dan aan die informatie. Bv ik wil de weg weten, hoe kom ik aan die informatie. Zou in PO fase 1 moeten. Kinderen beginnen juist bij zichzelf, dus zou hierbij horen. Nu is het vooral beschreven als luisteren of vertellen aan ander, maar wordt niet uitgegaan van kind zelf.

- Bij po onderbouw: '... en leren woorden ook zelf gebruiken' is misschien een hoog doel. Hangt er erg vanaf welke woorden.
- Jammer dat niet wordt uitgegaan van het concept van de retorische situatie (wat is voorkennis, wat is situatie, ...)
- Po fase 1 bullet 4. Leerlingen leren vragen stellen aan teksten Wat is dat? Aan iemand vragen stellen over teksten? Wat wordt hier bedoeld?

Algemeen

- Er is overlap tussen bouwstenen 2 en 5, hierdoor lijkt het (te)veel allemaal. Bouwsteen 2 gaat ook over (evalueren van) taalleerproces. Omdat alles in combinatie moet worden gezien, zou dit beter kunnen, dus minder overlap in beschrijving.
- Po onderbouw een na laatste bullet: Terugkijken op doel van communicatie en hoe dat 'alsnog' behaald kan worden. Maar als het dan al behaald is?
- Taal en taalgebruik heeft betekenis, functie maar ook een vormkant. Kinderen moeten ook leren hoe taal eruitziet.
- Bij begrijpend lezen missen de strategieën. Er staat nu alleen 'indien nodig' in fase 2. Dat is te weinig. Ook zouden strategieën naar fase 1 moeten. Ook niet duidelijk of het (hier) een voorwaarde is.
- Fase 1, basisvaardigheden, ontwikkelen van correcte schrijfbeweging en ontwikkelen hun functionele handschrift. Dit lijkt alsof handschriftontwikkelingen en schrijfmotoriek centraal staat. Dit kan beter weggelaten worden.
- Stukje verder, over spelling en interpunctie. Nadruk zou meer moeten liggen op schrijven van teksten, dus over de inhoud, creativiteit, vorm (conventies). En klein onderdeel daarvan is spelling en interpunctie.
- Er zitten veel aannames in qua didactiek. Ook niet consequent. bv gebruik van het woord 'spelenderwijs' is gebaseerd op een aanname. Dat zou dan in complexiteit moeten toenemen, maar is gekoppeld aan bepaalde visie, dus aangezien die er bij de rest niet in zit, zou het hier ook weg moeten.
- Voorlaatste bolletje po onderbouw, terugkijken; dat doen ze door antwoord te geven Op andere plekken staat er niet hoe dan. Dat maakt het niet logisch. Ook gek dat ze dat doen door antwoord te geven op vragen. Meer vanuit kind zelf!
- De voorbeelden die worden genoemd sturen je soms een richting op. Voorbeelden weglaten of meer voorbeelden geven. En goede voorbeelden geven. Bij overtuigen (po onderbouw) staat reclame, maar dat is niet het beste voorbeeld.

In hoeverre is de verdeling van de voorgestelde kennis en vaardigheden voor po- en vo-onderbouw passend? Zijn er kennis en vaardigheden die eerder of later zouden moeten worden aangeboden?

- Genres horen al in onderbouw po. (overigens ook lastig dat termen genre, tekstsoort, teksttype door elkaar worden gebruikt.) Zo moeten ook digitale teksten (multimodaal) eerder. Alle soorten teksten vanaf de onderbouw, en dan natuurlijk opklimmend in moeilijkheidsgraad.
- Bij vo 4e bullet: vragen stellen waarbij ze ingaan op vorm en inhoud. Dat hoort ook al bij po!
- In po onderbouw staat dat ze moeten leren de boodschap van anderen begrijpen, en in vo ook achterhalen. Dat is hetzelfde. Het worden alleen moeilijkere uitingen.
- Po bovenbouw (1e bullet) onderzoekende houding hoort ook in onderbouw, al vanaf groep 1-2.
- Handiger als (qua vormgeving) alles uit onderbouw in bullets staat, en dan bij bovenbouw: onderbouw +++

Beschrijving grote opdracht 5

Relevantie:

- Inhoud: 3e alinea: 'Dat doen ze niet alleen individueel, maar juist ook samen: ...' Dat doe je toch altijd samen (dus niet 'niet alleen individueel').
- Hele stuk 'Inhoud' is nogal wollig geschreven. Wekt indruk dat allerlei termen erin moeten, zonder dat er heel duidelijk staat wat er precies bedoeld wordt. Je kunt er nog alle kanten mee op. Voor leerkrachten is het ook te moeilijk wordt er opgemerkt.

Bouwsteen 6.1 Kritisch (digitale) informatie verwerken

Deelnemers: 5 taalspecialisten

Algemeen basisonderwijs (fase 1 en 2)

- De cursiveringen zijn soms willekeurig en niet helemaal te kloppen met wat 'echt' nieuw is.
- Het zou fijn zijn als je makkelijker zou kunnen zien welke bullet met welke bullet correspondeert in de verschillende fasen. Nu moet je zelf steeds tellen of zelf het verband ontdekken (als er bijvoorbeeld in een volgende fase een nieuwe bullet bij tussen is gekomen).
- Herkenbaar hoe er met het basisonderwijs wordt omgegaan met teksten. In groep 4 wordt nog niet veel gewerkt met digitale teksten, wel met filmpjes. Je zou willen dat die filmpjes ook kritisch bekeken worden: het moet ook gaan om kritisch kijken en luisteren bij filmpjes. Misschien explicieter benoemen?
- Met betrekking tot de opbouw van de kritische houding.
 - In Fase 1: werkelijkheid van fantasie onderscheiden en waar van onwaar.
 - In Fase 2: kritische houding ontwikkelingen ten opzichte van informatie.Je moet kennis van het onderwerp hebben om überhaupt iets over informatie te kunnen zeggen. De opbouw moet 'm zitten in de bronnen waarmee je dat doet. Van duidelijk zwart-wit (in het po) naar meer tinten grijs (pas in het vo!). Die kritische houding ontwikkelen zit zo nu wel erg vroeg in de leerlijn? In het po kunnen leerlingen wel op feitjes en details twee bronnen tegenover elkaar zetten, bijvoorbeeld een informatieve tekst over konijnen en tekst van Bibi Dumont Tak vergelijken, maar betrouwbaarheid bronnen bekijken nog ingewikkeld, daar heb je kennis van de wereld voor nodig. Komt pas in vo.
- Er staat nu 'een kritische houding ten opzichte van informatie'. Dat impliceert dat leerlingen die informatie kritisch beschouwen. In het po gaat het echter ook eerst om het ontwikkelen van de houding an sich. Hoe verhoud je je tot informatie? Een kritische houding ontwikkelen ten opzichte van verkregen informatie.

Fase 1: po onderbouw

- bullet 2: hun mening geven en daarbij informatie gebruiken... Dat is nog wel pittig als je 4 of 7 bent. "Ik vind dat een mooie muts" versus "ik heb een mening over mutsen". Gaat het om persoonlijke mening of gaat het om mening op basis van informatie? Wat wordt hier bedoeld, dat is niet duidelijk. Waar moeten ze een mening over geven? Over welke informatie? Gebruik je de bron als informatie om een mening te geven of geef je je eigen mening over een bron? Of gaat het om boeken, filmpjes etc leren zien als bron van informatie om een mening te kunnen vormen? Expliciteren!
- bullet 3: wat wordt bedoeld met 'selecteren bruikbaarheid'? Dat is waarschijnlijk selecteren voor een bepaald doel. Maar gaat het dan om het selecteren van bijvoorbeeld een boek dat geschikt is voor je werkstuk? Of om een bepaalde brok informatie uit dat boek? Dat tweede is wel ingewikkelder dan het eerste. Kun je dat al verwachten in de onderbouw?
- bullet 3: 'Daarbij worden ze zich bewust van het doel van de tekst en leren ze eenvoudige hoofdlijnen van teksten herkennen en verwoorden'. Dit is een nieuw tweede doel in dezelfde bullet als 'beoordelen en selecteren'. Waarschijnlijk zijn ze deze twee aspecten (selecteren en doel tekst herkennen) in één bullet gezet omdat het tweede voorwaardelijk is voor het eerste: om tekst te kunnen selecteren moet je het doel van de tekst herkend hebben. Maar dat komt uit huidige beschrijving niet goed naar voren. Maak die relatie duidelijker, anders lijken het twee doelen in één bullet.
- bullet 4: talige en visuele middelen herkennen en toelichten > wat betekent 'toelichten' in deze context? Wat moet een leerling dan doen? Waarschijnlijk duiden of vertellen wat de uiterlijke kenmerken van een tekst met jou als ontvanger doen. Helderder verwoorden?
- bullet 5: zelf zoeken en selecteren van informatie > zelfde commentaar als bij 'selecteren op bruikbaarheid' in bullet 3. Gaat hier om eenvoudige selectie: in een informatief boek kijken met de vraag 'waar vind je wat je wilt weten?'. Eenvoudige zoekstrategieën aanleren: achterflap, register, plaatjes. Selecteren is hier ook weer gebruikt in de definitie 'beoordelen of het geschikt is' naar wellicht niet in 'benutten van dit stukje tekst voor mijn werkstuk'. Pas in de

bovenbouw maken leerlingen een eenvoudige synthesesetext in vorm van een werkstuk, in de onderbouw nog niet, dus deze opbouw moet helder.

- Bullet 6: 'opgedane kennis en informatie presenteren in spel'. Welke informatie verwerk je in spel? Gaat eigenlijk meer over informatie verwerken, niet over kritisch informatie verwerken. Je voegt er niets aan toe, je gaat het niet beoordelen, je maakt je de informatie eigen door 'm in een andere vorm te verwerken. Hoort deze bullet hier thuis?

Fase 2: po bovenbouw

- bullet 3: informatie beoordelen op betrouwbaarheid > Het is belangrijk om in de bovenbouw po aan te geven dat alle bronnen waar leerlingen mee moeten werken betrouwbaar zijn! Dan kun je dan wel oordeel over hebben, maar leerlingen hoeven niet te bedenken of een bron betrouwbaar is. Ze moeten een oordeel kunnen geven over de informatie: is die bruikbaar, waar of niet waar. Selecteren op betrouwbaarheid is te ingewikkeld voor leerlingen in het basisonderwijs. Daar heb je kennis van de wereld voor nodig (zie Maarten Sprenger). Aangeven in welke gradatie dat dan wel zou moeten. Op welke aspecten kunnen leerlingen die betrouwbaarheid dan beoordelen? Op basis van type tekst? Aanbod van de teksten is hierbij essentieel: hoe groter het verschil tussen betrouwbaarheid en onbetrouwbaarheid hoe makkelijk. Verschil moet eerst zwart – wit, pas in vo schakeringen in grijs. In de bovenbouw po gaat het om het stimuleren van de houding, nog niet om de vaardigheid: gevoelig maken, bewust worden van het feit dat er onbetrouwbare bronnen zijn. Ze hoeven ze nog niet als zodanig te beoordelen.
- bullet 3: 'Daarbij leren ze verwoorden wat het doel van de tekst' > Zie commentaar Fase 1. Dit tweede deel van deze bullet is weer voorwaardelijk bedoeld voor het eerste deel. Dan ook als zodanig beschrijven, relatie expliciteren.
- bullet 4: visuele middelen > Hier opeens hele specifieke voorbeelden, misschien generieker verwoorden? Emoticons heb je over vijf jaar meer? Herkennen en *toelichten* > Toelichten of begrijpen? Zie opmerkingen bij Fase 1, wat wordt bedoeld met 'toelichten'? Je moet het kunnen verwoorden: voor jezelf of voor de ander?
- bullet 5: leerlingen zetten hun talige kennis in bij het navigeren > wat moet je je daar bij voorstellen? Is navigeren alleen het vinden en zoeken? Of gaat het ook om het selecteren van de hits? Of gaat het om navigeren binnen een site of tekst?
- bullet 5: zoekresultaat scannen. Hier missen we een beetje digitale kant van het zoeken op internet. Zoekresultaten verschijnen niet op iedere laptop hetzelfde. Die worden ook bepaald door je eerdere zoekacties. Daar zitten algoritmes achter.
- bullet 5: passende zoekstrategieën gebruiken > daar waar wij in Google intypen 'hond eten' typen leerlingen in Google vaak hun hele vraag in 'Wat moeten honden eten?'. Heel effectief: dan komen ze meteen op sites over wat honden eten. Alleen moeten ze dan wel beoordelen: staat er op deze pagina inderdaad wat een hond moet eten of is dit een reclame voor hondenvoer?
- bullet 6: een bepaald doel en effect bewerkstelligen > Hier raken we in de war. Met welke bullet uit Fase 1 correspondeert dit? Dit hoort bij de vierde bullet > laten zien welke bullet met welke bullet correspondeert! > dit misschien geen eigen bullet? Zelf creëren van teksten: daarbij moet het gaan om het ook kritisch verwerken van informatie die je verkregen hebt in je eigen uitingen. Staat nu niet zo geformuleerd.
- bullet 7: je verwerkt informatie, maar je voegt er niets kritisch aan toe zoals het hier staat. Je moet je toch ook kritisch verhouden tot de informatiebronnen die je gebruikt hebt? Bij deze bullet gaat het ook om het selecteren van informatie uit die bronnen. Leerlingen moeten bovenbouw po een eenvoudige sythesetext schrijven. Instructie in hoe je dat moet doen (informatiebrokken uit verschillende bronnen combineren tot een nieuwe tekst) daar schort het juist aan in het po. Dat zou als doel in deze bullet moeten worden toegevoegd. Je kunt een mening hebben over informatie, je kunt informatie vergaren, je kunt informatie verwerken. Er staat niets over wat daar tussen zit, namelijk het selecteren van informatie uit verschillende bronnen voor het zelf gebruiken van informatie: het **ordenen van de informatie**. Terwijl leerlingen dat ook moeten leren, heb je nodig voor het maken van een werkstuk.
- bullet 7 > wat is het verschil met bullet 6? Alleen de focus op doel bewerkstellingen? Kunnen 6 en 7 niet samen?

